İNSAN HAKLARI ve EŞİTLİK

İslam'a Göre İnsan

- İslam inancına göre insan; akli, bedeni, ahlaki ve ruhani en mükemmel şekilde yaratılmıştır.
- İnsan, maddi ve manevi her çeşit yükselmeye müsait bir şekilde, günahsız ve tertemiz olarak doğar. Bütün insanlar Allah'ın kuludur ve herkes doğuştan gelen haklara sahiptir.
- Asalet doğuştan değil, ahlaki fazilet, hak ve vazifeye bağlılıkla meydana gelir. Toplumun hiçbir ferdi mensup olduğu sınıf, meslek, ırk veya cinsiyet sebebiyle sahip olduğu haklarından mahrum edilemez.
- Bütün insanlar adalet karşısında eşittirler. Devlete karşı görevlerini yerine getirdikleri sürece gayr-i Müslimlerin Müslümanlardan farkı yoktur.

Hak-Hukuk

- Toplum hayatını düzenleyen ve devlet müeyyidesi ile kuvvetlendirilmiş olan kaidelerin bütününe **hukuk** denir. Hukukun insanlara tanıdığı menfaate ve salahiyete **hak** denir. Herkese tanınması gereken temel hak ve hürriyetler için de **"İnsan Hakları"** tabiri kullanılmaktadır.
- Ancak ilginçtir ki, insanların sahip olması gereken bu hakları tanımayan ve ihlal eden yine bizzat insandır. O halde insan haklarını ancak insanın üzerinde güçlü, kuvvetli, her şeye kadir bir otoritenin belirlediği bir hukuk düzeni koruyabilir. Ayrıca insan haklarını koruyan temel hukuk ilkelerinin değişmez olması lazımdır.
- **İnsan Hakları:** Diline, dinine, ırkına, cinsiyetine, milliyetine, sosyal statüsüne ve rengine bakılmaksızın insana insan olduğu için tanınan hakların genel adıdır.

Temel İnsan Hakları

- Her insan bütün haklardan ve hürriyetlerden istifade eder. Bunlara "Zaruriyyat-ı Hamse" de denir ki, şunlardır:
- 1- Din Emniyeti
- 2- Can Emniyeti
- 3- Akıl Emniyeti
- 4- Mal Emniyeti
- 5- Nesil (Irz) Emniyeti

Sınırsız Özgürlük Olmaz:

- Tabii haklar içinde yer alan özgürlük, kendisine ve başkalarına zararlı olmayanı ve ilahi yasaklara aykırı bulunmayanı yapabilmek demektir.
- O halde özgürlük milli ve manevi değerlere uygun bir serbestliktir.
- Bu değerlere aykırı sınırsız bir özgürlük ve serbestlik insanları birbirinden ayırır ve tecrit eder.

Batıda İnsan Haklarının Tarihçesi:

- Batılıların insan hakları tarihçesi ancak 1215 yılında İngilizlerin kendileri için kabul ettiği Magna Charta Libertatum (Büyük Hürriyet Anlaşması)'na kadar götürülebilmektedir.
- Bu sözleşme ise doğrudan Kral ile vatandaşlar arasında değil, Kral ile vatandaşı temsilen Lordlar arasındaki bir takım hak ve yükümlülükleri içermekteydi.
- Daha sonra 1776 yılında ABD'nde "Virginia İnsan Hakları Bildirisi" ilan edilmiştir.
- 1789 yılında ise Fransız İhtilali sonucunda Avrupa'da insan hakları gündeme gelmiş ve İnsan Hakları Beyannamesi yayınlanmıştır.

- İnsan Hakları ile ilgili batılıların belirlediği ölçüler nihayet BM'nin 1948 yılında hazırladığı İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi ile son şeklini almıştır.
- Batıda insan hakları ile ilgili çalışmaları 1215 yılına kadar götürsek bile Veda Hutbesi bundan 583 yıl önce konuyu gündeme getirmiştir

Bütün İnsanlar Eşittir:

- يَا اَيُّهَا النَّاسُ اِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَاُنْثَى وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا اِنَّ اَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ اَتْقَيكُمْ اِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ

- ***Ey insanlar! Biz sizi bir erkek ile bir dişiden yarattık. Birbirinizi tanıyabilmeniz için sizi milletlere ve kabilelere ayırdık. Allah katında en değerliniz en müttaki olanınızdır.*[1]**

---

[1] Hucurat, 49/13.

- Kureyş müşriklerinin ileri gelenlerinden bazıları müslüman olmak istiyor ancak Peygamber Efendimizin çevresindeki yoksul kişilerle birlikte oturmayı kendilerine yakıştıramıyorlardı. Bunun için Peygamberimize kendileri için ayrı bir meclis tesis etmesini teklif ettiler. Onların Müslüman olmalarını çok isteyen Peygamber Efendimiz bu teklife sıcak bakıyordu ki Allah-u Teala şu ayeti indirdi.

- وَاصْبِرْ نَفْسَكَ مَعَ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ وَلاَ تَعْدُ عَيْنَاكَ عَنْهُمْ تُرِيدُ زِينَةَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَلاَ تُطِعْ مَنْ أَغْفَلْنَا قَلْبَهُ عَنْ ذِكْرِنَا وَاتَّبَعَ هَوَاهُ وَكَانَ أَمْرُهُ فُرُطًا

- ***Sabah akşam Rablarına, O'nun hoşnutluğunu dileyerek dua edenlerle birlikte candan sabret. Dünya hayatının süslerini arzu edip de gözlerini onlardan ayırma. Bizi anmasını unutturduğumuz, hevâ ve hevesine uymuş, haddi aşmış kimselere itaat etme.***[2]

---

[2] Kehf, 28.

- Rasulullah Efendimiz Veda hutbesinde şöyle buyurmuştur:
- **يَا أَيُّهَا النَّاسُ، أَلَا إِنَّ رَبَّكُمْ وَاحِدٌ، وَإِنَّ أَبَاكُمْ وَاحِدٌ، أَلَا لَا فَضْلَ لِعَرَبِيٍّ عَلَى عَجَمِيٍّ ، وَلَا لِعَجَمِيٍّ عَلَى عَرَبِيٍّ، وَلَا أَحْمَرَ عَلَى أَسْوَدَ، وَلَا أَسْوَدَ عَلَى أَحْمَرَ، إِلَّا بِالتَّقْوَى**
- *Ey insanlar! İyi bilin ki rabbiniz birdir. Babanız birdir. İyi bilin ki; Arabın Aceme, Acemin de Araba, kırmızının siyaha, siyahın da kırmızıya takvadan başka herhangi bir üstünlüğü yoktur.*[3]

[3] İbn Hanbel.

- Bir gün Ebu Zer, Bilal-i Habeşi’ye kızmış ve haddi aşarak “*siyah kadının oğlu’’* diye hakaret etmişti. Bilal onu Rasul-ü Ekrem’e şikayet etti. Hz. Peygamber Ebu Zerr’e dedi ki:

- يَا أَبَا ذَرٍّ أَعَيَّرْتَهُ بِأُمِّهِ؟ إِنَّكَ امْرُؤٌ فِيكَ جَاهِلِيَّةٌ،

- *“Onu anasının zenci olmasıyla mı ayıpladın? Sen öyle bir adamsın ki sende hala cahiliyet kokusu var.”*

- Ebu Zer hata ettiğini anladı ve tevbe etti. Fakat bu kuru bir tevbe değildi. Yüzünü yere koydu: ’’Vallahi ya Rasulallah, Bilal ayağı ile yanağıma basmadıkça yüzümü yerden kaldırmam’’ dedi ve ısrar etti. Nihayet Bilal Ebu Zerr’in yanağına bastı ve helalleştiler.[4]

---

[4] İbn Hanbel.

- "Mahzum kabilesinden hırsızlık eden Fatıma b. Esved adlı itibarlı bir kadına ceza tatbiki Kureyş'in ağırına gidiyordu. Bu cezayı affetmesi için Hz. Peygamber'e Üsame b. Zeyd'i şefaatçi olarak gönderdiler. Hz. Peygamber iltiması kabul etmedi. Kalktı ve şunları söyledi:
- **أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّمَا أَهْلَكَ الَّذِينَ قَبْلَكُمْ أَنَّهُمْ كَانُوا إِذَا سَرَقَ فِيهِمُ الشَّرِيفُ تَرَكُوهُ وَإِذَا سَرَقَ فِيهِمْ الضَّعِيفُ أَقَامُوا عَلَيْهِ الْحَدَّ وَايْمُ اللَّهِ لَوْ أَنَّ فَاطِمَةَ بِنْتَ مُحَمَّدٍ سَرَقَتْ لَقَطَعْتُ يَدَهَا**
- *Ey İnsanlar! Sizden öncekilerin mahvolmalarının sebebi şudur: İçlerinden şerefli bir kimse çalınca onu bırakır, zayıf birisi çalınca onu cezalandırırlardı. Allah'a yemin ederim ki Muhammed'in kızı Fatıma bile hırsızlık yapsa elini keserdim.*[5]

---

[5] Müslim.

- Ebu Mesud el-Ensari anlatıyor: Ben kölemi kamçı ile dövüyordum. Arkamdan birisinin “Ey Ebu Mesud! Sen bil ki!...” dediğini duydum. Öfkeli olduğum için bunu söyleyenin kim olduğuna dikkat etmedim.
- Sesin sahibi yaklaşınca bir de baktım ki bu Rasulullah’ın sesi:
- **«اعْلَمْ، أَبَا مَسْعُودٍ، أَنَّ اللهَ أَقْدَرُ عَلَيْكَ مِنْكَ عَلَى هَذَا الْغُلَامِ»**
- *“Ey Ebu Mesud! İyi bil ki; senin bu köleye karşı gücüne göre Allah’ın senin üzerindeki gücü daha büyüktür!”*
- Ben de bunun üzerine “Bu köle Allah rızası için hürdür” dedim. Rasulullah şöyle buyurdu:
- **أَمَا لَوْ لَمْ تَفْعَلْ لَلَفَحَتْكَ النَّارُ**
- *Eğer böyle yapmasaydın seni cehennem ateşi yakardı.*[6]

[6] Müslim.

Cebele b. Eyhem olayı:

- Cebele b. Eyhem, Suriye'de hüküm süren Gassanilerin son emiriydi. Hz. Ömer'in hilafeti zamanında Müslüman olmak istedi. Durumunu Hz. Ömer'e bildirmek üzere bir mektup yazdı ve Medine'ye gelmek için izin istedi. Hz. Ömer ve Müslümanlar bu habere çok sevindiler. Hz. Ömer cevabî mektubunda Cebele'nin Medine'ye gelmesini, müslümanlara ait bütün hak ve vazifelere sahip olacağını bildirdi.
- Cebele Akka ve Cefne'den beş yüz atlı ile birlikte yola çıktı. Medine'ye yaklaşınca adamlarına altın ve gümüş işlemeli nakışlı elbiseler giydirdi. Kendisi de tacını giydi. Taç üzerinde ninesinden kalma bir de küpe vardı.
- Medine'ye girişinde kadın, çoluk-çocuk Medine'li herkes yola döküldü. Cebele'nin Müslüman olup Medine'ye gelmesine son derece sevinmişlerdi.

- O sene hac mevsiminde Hz. Ömer'le birlikte Cebele de hacca geldi. Tavaf esnasında Fezâre oğullarından bir zat yanlışlıkla eteğine bastı. Cebele öfke ile adama dönüp bir yumruk vurarak burnunu kırdı. Adamcağız da Hz. Ömer'e başvurdu. Ömer Cebele'ye haber göndererek bu zata neden yumruk vurup burnunu kırdığını sorduğunda Cebele: eteğine basıp çiğnediğini, şayet Kâbe'nin hatırı olmasaydı iki gözünü bile çıkaracağını söyledi.
- Hz. Ömer'de: Sen suçunu ikrar ettin. Ya adamı razı eder, helalleşirsin, ya da sana kısas uygularım, dedi.
- Bunun üzerine Cebele: Bir kral olan benimle, ayak takımı bir adamı eşit mi tutuyorsun? dedi.
- Ömer de: Ey Cebele! İslam seninle onu eşit şekilde bir araya getirdi. Sen ona âfiyet dışında bir şeyle üstün olamazsın, deyince

- Cebele: Yemin olsun ki; İslam'a girince önceki halinden daha üstün, daha itibarlı olacağımı düşünmüştüm, dedi.
- Hz. Ömer: "Bırak bunları, durum dediğim gibidir" dedi.
- Bunun üzerine Cebele: "Öyle ise ben de tekrar Hristiyanlığa dönerim" dedi.
- Ömer de: O takdirde kelleni uçururum dedi.
- Cebele'nin adamlarıyla, burnu kırılan zatın yakınları arasında nerede ise bir arbede çıkacaktı. Bunun üzerine Cebele ertesi güne kadar düşünmesi için Ömer'den izin istedi. O da verdi.
- Gece olunca Cebele adamlarıyla birlikte gizlice kaçtı. Soluğu İstanbul'da aldı ve hıristiyan oldu. Herakliyus'un himayesine girdi. Herakliyus bu olayı önemsedi ve sevinç duydu. Kendisine pek çok mal ve arazi bağışladı.

Adalet Karşısında Herkes Eşittir:

- يَااَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ لِلَّهِ شُهَدَاءَ بِالْقِسْطِ وَلَايَجْرِمَنَّكُمْ شَنَآنُ قَوْمٍ عَلَى اَلَّا تَعْدِلُوا اِعْدِلُوا هُوَ اَقْرَبُ لِلتَّقْوى وَاتَّقُوا اللَّهَ اِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ

- ***Ey iman edenler! Allah için adaleti ayakta tutan, doğru şahitler olun. Bir kavme düşmanlığınız sizi asla adaletten ayırmasın. Adil olun, bu, Allah'a karşı gelmekten sakınmaya daha yakındır. Allah'tan sakının, doğrusu Allah işlediklerinizden haberdardır[7].***

[7] Maide, 5/8.

- يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ بِالْقِسْطِ شُهَدَاءَ لِلّهِ وَلَوْ عَلَى أَنْفُسِكُمْ أَوِ الْوَالِدَيْنِ وَالْأَقْرَبِينَ إِنْ يَكُنْ غَنِيًّا أَوْ فَقِيرًا فَاللَّهُ أَوْلَى بِهِمَا فَلَا تَتَّبِعُوا الْهَوَى أَنْ تَعْدِلُوا وَإِنْ تَلْوُوا أَوْ تُعْرِضُوا فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا

- ***Ey iman edenler! Adaleti titizlikle ayakta tutan, kendini, ana-babanız ve akrabanız aleyhinde de olsa Allah için şahitlik eden kimseler olun. (Haklarında şahitlik ettikleriniz) zengin olsunlar, fakir olsunlar Allah onlara (sizden) daha yakındır. Hislerinize uyup adaletten sapmayın, (şahitliği) eğer, büker (doğru şahitlik etmez), yahut şâhidlik etmekten kaçınırsanız (biliniz ki) Allah yaptıklarınızdan haberdardır.***[8]

---

[8] Nisa, 4/135.

Haklara Riayet Etmek

- Rasulullah buyurdu ki:

- الْمُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ لَا يَخُونُهُ وَلَا يَكْذِبُهُ وَلَا يَخْذُلُهُ كُلُّ الْمُسْلِمِ عَلَى الْمُسْلِمِ حَرَامٌ عِرْضُهُ وَمَالُهُ وَدَمُهُ اَلتَّقْوَى هَا هُنَا بِحَسْبِ امْرِئٍ مِنَ الشَّرِّ أَنْ يَحْتَقِرَ أَخَاهُ الْمُسْلِمَ

- *"Müslüman, müslümanın kardeşidir. Ona hıyanet etmez, onu yalanlamaz, onu utandırmaz. Her müslümanın diğer Müslümana, ırz, mal, kanı haramdır. Takva işte buradadır. Bir kimseye, şer olarak, Müslüman kardeşini hor görmesi kafidir.*[9]

[9] Tirmizi.

- Rasulullah buyurdu ki:
- مَنْ كَانَتْ عِنْدَهُ مَظْلِمَةٌ لِأَخِيهِ فَلْيَتَحَلَّلْهُ مِنْهَا فَإِنَّهُ لَيْسَ ثَمَّ دِينَارٌ وَلَا دِرْهَمٌ مِنْ قَبْلِ أَنْ يُؤْخَذَ لِأَخِيهِ مِنْ حَسَنَاتِهِ فَإِنْ لَمْ يَكُنْ لَهُ حَسَنَاتٌ أُخِذَ مِنْ سَيِّئَاتِ أَخِيهِ فَطُرِحَتْ عَلَيْهِ
- *"Kim bir kimsenin haysiyetine, koruması altındaki bir şeye haksızlık etmişse dinar ve dirhemin olmadığı bir günden önce, onunla helalleşsin (Değilse o gün) sahil ameli varsa yaptığı haksızlık kadar ondan alınır, eğer sevaplar yoksa hak sahibinin günahlarından alınıp ona yüklenilir"*[10]

[10] Buhari.

- “Ebû Hüreyre anlatıyor: Rasûlullah bir gün ashabına;
- **أَتَدْرُون مَنِ الْمُفْلِسُ ؟**
- *“Müflis kimdir, biliyor musunuz?”* diye sordu.
- Ashâb şöyle cevap verdi:
- **اَلْمُفْلسُ فِينَا مَنْ لَا دِرْهَمَ لَهُ وَلَا مَتَاعَ**
- Bizim aramızda müflis, parası ve malı olmayan kimsedir’ dediler. Rasûlullah gerçek müflisi şöyle açıkladı:
- **إِنَّ الْمُفْلِسَ مِنْ أُمَّتِي مَنْ يَأْتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِصَلَاةٍ وَصِيَامٍ وزَكَاةٍ ، وَيَأْتِي وقَدْ شَتَمَ هَذَا ، وَقَذَفَ هَذَا وَأَكَلَ مَالَ هَذَا، وَسَفَكَ دَمَ هَذَا ، وَضَرَبَ هَذَا ،**

- *"Şüphesiz ki ümmetimin müflisi, kıyamet günü namaz, oruç ve zekât sevabıyla gelir, fakat şuna sövmüş, buna zina isnat ve iftirası yapmış, şunun malını yemiş, bunun kanını dökmüş, şunu dövmüştür.*
- **فَيُعْطَى هَذَا مِنْ حَسَنَاتِهِ ، وهَذَا مِنْ حَسَنَاتِهِ ، فَإِنْ فَنِيَتْ حَسَنَاتُهُ قَبْلَ أَنْ يَقْضِيَ مَا عَلَيْهِ ، أُخِذَ مِنْ خَطَايَاهُمْ فَطُرِحَتْ عَلَيْه ، ثُمَّ طُرِحَ فِي النَّارِ**
- *Bu sebeple iyiliklerinin sevabı şuna buna verilen ve üzerindeki kul hakları bitmeden sevapları biterse, hak sahiplerinin günahları kendisine yükletilip sonra da cehenneme atılan kimsedir"*[11]

---

[11] Müslim, Tirmizi.

Veda Hutbesi ve İnsan Hakları

- Veda Hutbesinde diğer konular yanında, özellikle fert ve toplum hayatında son derece önemi olan şu hususlara dikkat çekilmiştir:
- 1- Herkesin can, mal ve namusu tecavüzden korunmuştur.
- 2- Kimsenin, kimseye zarar vermeye hakkı yoktur.
- 3- Bütün Müslümanlar kardeştir.
- 4- Bütün borçlar iade edilecek ve borç olarak alınanın dışında bir fazlalık (faiz) ödenmeyecektir.
- 5- Kan davaları ve adaleti şahsen yerine getirmek yasaklanmıştır.
- 6- Kadınlar, erkeklerin hayat arkadaşlarıdır, buna göre onlara iyi muamele edilmesi emredilmiş, onların da tıpkı erkekler gibi mal ve mülkte şahsî tasarruf hakları olduğu öngörülmüştür.

- 7- İnsanlarn ırk ve renk farkı gözetilmeksizin birbirine eşit oldukları belirtilmiştir.
- 8- Aile ve toplum hayatına zarar veren zina vb. davranışlar yasaklanmıştır.
- 9- Kur’an-ı Kerim’in, insanlara bir emanet olarak bırakıldığı ve sımsıkı sarılınması tavsiye edilmiştir.
- 10- Cahiliyyet döneminde Araplar arasında ihtilâf konusu olan gün, ay ve yıl hesaplamasına açıklık getirilmiş, çıkar için bazı ayların helâl, bazı ayların haram sayılması ve bunların yerlerinin değiştirilmesi yasaklanmış, bir yıl on iki ay olarak tespit edilmiştir. Ayrıca Mekke ve çevresinin kutsallığına işaret edilmiştir.
- 11- Emânetlerin, sâhiplerine mutlaka iâdesi vurgulanmıştır.